

PRAVEDAN RAT: BOSNA I HERCEGOVINA

Azra Adžajlić-Dedović, email: aadzajlic@fkn.unsa.ba
Fakultet za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije
Univerzitet u Sarajevu

Sažetak: Rat se može opravdati samo kao samoodbrana. U praksi imamo: pro-demokratske intervencije, intervencije u zaštiti vlastitih građana i humanitarne intervencije. Kada država može uvjeriti međunarodnu zajednicu da je rat jedini izbor za obranu vlastitih građana i teritorije ovaj rat je "pravda rat". Sama teorija rata, ili primjena načela pravnog ratovanja, ima dugu povijest. Ali suštinska pitanja koja teorija otvara su: Kada se ide u pravedan rat? I kako se rat može voditi pravedno? Načela *jus ad bellum* zahtijevaju da narod izrazi pravu namjeru sa objavom rata, da je deklarisanje bilo otvoreno i da je pravilno proglašeno i da postoje neka razumna očekivanja od ishoda rata. Međutim, pravde zabranjuje pokretanje sile, akti agresije ne mogu biti moralno opravdani.

Ključne riječi: Pravedan rat, Bosna i Hercegovina

JUST WAR : BOSNIA AND HERZEGOVINA

Abstract: The war could only be justified like of „self-defence“. In practice we have: pro-democratic intervention, intervention to protect own citizens and humanitarian intervention. When the state can convince the International community that the war is only choice for defence own citizens and theritory this war is the „justice war“. Just-war theory, or the application of the principles of justice to warfare, has a long history. But the essential questions that the theory addresses are: When is going to war just? And how can war be waged justly? The principles of *jus ad bellum* require that a nation have just cause and right intention in declaring war, that the declaration be openly and properly declared, and that there be some reasonable expectation of winning the war. However, justice forbids the initiation of force, acts of aggression cannot be morally justified.

Keywords: Just war, Bosnia and Herzegovina

1. UVODNO RAZMATRANJE O IZDAJI BOSNE I HERCEGOVINE

Pojam „država“ obuhvata ukupnosti vladinih institucija i zvaničnika, ali i suverenu vlast nad određenim stanovništvom koje živi na određenoj teritoriji. Primjena sile kroz djelovanje represivnih organa države u uskoj je vezi sa pojmom suvereniteta, jer je primjena sile od strane države ograničena njenim „suverenitetom“. Međutim, u 21. stoljeću, ratovi koji su potakli migracije stanovništva (izbjeglice i politički azilanti) učinili su granice poroznim, a suverenitet manje značajnim zbog čega Ofe Klaus (1999) tvrdi „da je suverenitet postao nominalan, vlast anonimna, a njeno mesto upražnjeno“³²⁶, jer se „deo moći prenosi sa nivoa države na šire, odnosno više, nivoe regionalnog i globalnog organizovanja“³²⁷. Suverenitete država³²⁸ su ugrozili supernacionalni entiteti zloupotrebjavajući „pravo na samoopredjeljenje

³²⁶ Ofe, K. (1999) Modernost i država, Filip Višnjić, Beograd, str. 8.

³²⁷ Vasović, V. (2004), Legitimnost, legalnost i civilno društvo, u: Između autoritarizma i demokratije, knjiga 2, Civilno društvo i politička kultura, CEDET, Beograd, str. 328.

³²⁸ Referendum o nezavisnosti Bosne i Hercegovine održan je 29. februara i 1. marta 1992. godine. Od ukupnog broja glasača 3.253.847 na republički referendum za utvrđivanje statusa Bosne i Hercegovine izašlo je i glasalo 64,31% građana s pravom glasa, a od toga njih je 99,44% glasalo "za" suverenu Bosnu i Hercegovinu. Rezultati referenduma omogućili su i međunarodno priznanje Bosne i Hercegovine, kao nezavisne države.

XIV MEĐUNARODNA KONFERENCIJA
KORPORATIVNA SIGURNOST U BIH I ZEMLJAMA ZAPADNOG BALKANA
SA EKONOMSKOG, PRAVNOG I KOMUNIKOLOŠKOG ASPEKTA
XIV INTERNATIONAL CONFERENCE
CORPORATE SECURITY IN B&H AND THE WESTERN BALKAN COUNTRIES
FROM ECONOMIC, LEGAL AND COMMUNICATION ASPECT

16.-17. Decembar/December 2016.

naroda³²⁹ i dajući prednost manjima da „odlučuju o budućnosti države i suverenitetu“ bez saglasnosti i volje većine stanovništva države, tako da se danas državnost sve češće ogleda u zajedničkoj valuti, vojsci i radu na zajedničkom ustavu (slučaj: Bosne i Hercegovine).

Pravo na samoopredjeljenje je pravo koje pripada narodu, ali je pored naroda, a radi realizacije prava na samoopredjeljenje, ovom narodu neophodna i teritorija za koju je historijski i pravno vezan, da bi ovaj narod mogao ustrajati u zahtjevima za „odcjepljenjem“ od suverene države. Prema političko – demokratskom shvatanju naroda, narod je skup svih ljudi koji žive u jednoj državi bez obzira na njihovu etničku i vjersku pripadnost, dok je za etničko – nacionalno shvatanje naroda, narod skup pojedinaca zajedničkog etničkog porijekla, tradicije, kulture, jezika, vjere i rasnih obelježja, koji mogu živjeti na širem teritoriju ili u nekoliko država (supernacionalne države). Postoje i definicije koje kombinuju ova dva pristupa, poput UNESCO-a koji opisuje narod kao grupu ljudi koja poseduje zajedničku historijsku tradiciju, etnički grupni identitet, kulturnu homogenost, jezičko zajedništvo, religijske ili ideološke afinitete, teritorijalnu povezanost i zajednički privredni život. Grupa, da bi bila narod, mora posjedovati određenu brojnost, i mora imati javno izraženu volju da bude identifikovana kao narod, ali mora imati i institucije ili druga sredstva za izražavanje svojih zajedničkih karakteristika i volje za identitetom.

Država se ne ponaša u skladu sa načelom saoopredjeljenja onda kada njom upravlja vlada koja ne predstavlja cjelokupan narod koji živi na teritoriji te države, što nije bilo iskustvo Bosne i Hercegovine (Srbi su bili adekvatno zastupljeni u vlasti u Bosni i Hercegovini)³³⁰. Zbog toga je potrebno razjasniti šta predstavlja „dio naroda“ sa teritorije države koji nije predstavljen vladom te države (Srbi nisu imali isključivi i etničko čisti teritorij države koji im prema historijskom ili nekom drugom (pravnom) osnovu pripada, ali su ovaj teritorij stvorili „etničkim čišćenjem i genocidom“ u periodu od 1992. do 1995. godine). Prema iskustvu Kanade, da bi se dijelu naroda priznalo pravo na samoopredjeljenje neophodno je da budu ispunjena tri uslova: vlasti države moraju grupi uskraćivati pravo na učešće u vlasti³³¹, ova grupa treba biti podvrgnuta masovnom i sistematskom kršenju ljudskih prava³³², i treba jasno utvrditi mogućnosti iznalaženja mirnog rješenja u okviru postojeće državne strukture³³³.

³²⁹ Odluka o proglašenju neposredne ratne opasnosti 1/92,13/94-189 i Odluka o proglašenju ratnog stanja 7/92-234, 13/94-189 koje je donijelo Predsjedništvo Republike Bosne i Hercegovine 20.06.1992. godine (Sl. Glasnik RBiH br.7/92-234).

³³⁰ Na [popisu stanovništva iz ožujka 1991.](#) godine, Bosna i Hercegovina je imala 4.377.033 stanovnika, sljedećeg nacionalnog sastava: [Muslimani](#) 1.902.956 ili 43.47 %, [Srbi](#) 1.366.104 ili 31.21 %, [Hrvati](#) 760.852 ili 17.38 % i [Jugoslaveni](#) 242.682 ili 5.54 %.

³³¹ Na izborima 1990. godine nacionalne stranke su u republičkom Parlamentu osvojile ukupno 84 posto poslaničkih mandata. SDA je osvojila 35,85 posto mandata (86 zastupnika), SDS 30 posto mandata - 72 zastupnika, a HDZ 18,35 posto mandata - 44 zastupnika, dok je osam ostalih parlamentarnih stranaka osvojilo 15,8 posto mandata - 24 zastupnika.

³³² Nije bilo masovnih zločina iz mržnje prema Srbima u Bosni i Hercegovini sve do srpskih barikada u Sarajevu 1992. i snajperskih djelovanja prema civilnom stanovništvu Sarajeva (Ubistvo: Suade Dilberović i Oleg Sačić, mart 1992.).

³³³ IZDAJA DRŽAVE je bila definirana kao krivično djelo prema Krivičnom zakonu Republike Bosne i Hercegovine, ali niko od osnivača Narodne Skupštine srpskog naroda u Bosni i Hercegovini nije prijavljen niti je krivično procesuiran zbog izdaje države nakon proglašenja Deklaracije (Skupština srpskog naroda u Bosni i Hercegovini, kao legitimni, slobodno i demokratski izabrani predstavnik i zaštitnik njegovih prava i interesa,

XIV MEĐUNARODNA KONFERENCIJA
KORPORATIVNA SIGURNOST U BIH I ZEMLJAMA ZAPADNOG BALKANA
SA EKONOMSKOG, PRAVNOG I KOMUNIKOLOŠKOG ASPEKTA
XIV INTERNATIONAL CONFERENCE
CORPORATE SECURITY IN B&H AND THE WESTERN BALKAN COUNTRIES
FROM ECONOMIC, LEGAL AND COMMUNICATION ASPECT

16.-17. Decembar/December 2016.

Upravo zbog toga, stav Badinterove komisije je bio da Srbi u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini, iako su bili konstitutivni i najbrojniji narod u SFRJ, pa čak i konstitutivni narod u ovim republikama, imaju samo manjinska prava u okviru republičkih granica Hrvatske i Bosne i Hercegovine.

Francesco Capotorti (1977) je u Specijalnom izvještaju UN-a manjine definisao kao „grupu koja je malobrojnija u odnosu na ostatak stanovništva države i nije u dominantnom položaju i čiji pripadnici, koji su državljani te države, imaju etnička, vjerska i jezička obilježja koja se razlikuju od obilježja ostatka stanovništva i, makar samo implicitno, odražavaju osećaj solidarnosti, upravljen na očuvanje svoje kulture, tradicije, vjere i jezika. „Priznavanje ovog principa u određenom broju međunarodnih ugovora ne može se smatrati dovoljnim da se on stavi u ravan sa pozitivnim pravilima prava naroda“³³⁴. Međutim, pravo na samoopredjeljenje je pravo koje pripada narodima i sadržano je u Povelji UN-a (čl.1. i 55.9, Atlanskoj povelji (tačka 3.), Međunarodnom paktu o građanskim i političkim pravima (čl.1. i 27.), Deklaraciji Generalne skupštine UN o pravima osoba koje pripadaju nacionalnim, etničkim, vjerskim ili jezičkim manjinama (1992), Međunarodnom paktu o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima, Povelji o ekonomskim pravima i dužnostima država, Deklaraciji o davanju nezavisnosti kolonijalnim zemljama i narodima (1960), Deklaraciji o načelima međunarodnog prava o prijateljskim odnosima i saradnji država u skladu sa Poveljom UN-a (1970), Okvirnoj konvenciji Savjeta Evrope za zaštitu nacionalnih manjina (1995), Završnom aktu KEBS-a iz Helsinkija (1975) i Završnom dokumentu KEBS-a sa sastanaka u Beču (1986-1989)³³⁵. Države članice imaju obavezu da omoguće pripadnicima manjina da uživaju svoja prava, s tim da se posebno ističe obaveza stvaranja uslova za efikasno učešće pripadnika manjina u kulturnom, društvenom i ekonomskom životu i javnim poslovima. Ovim dokumentima izričito se zabranjuju bilo koje aktivnosti suprotne osnovnim principima međunarodnog prava, a posebno suprotne principima suverene jednakosti, teritorijalnog integriteta i političke nezavisnosti država na čijim teritorijama se nalaze (čl. 8. Deklaracije i čl. 21. Konvencije)³³⁶. Povelja Ujedinjenih nacija kroz svoj član 2. stav 4. direktno proklamira načelo neintervencije ističući da se „svi članovi u međunarodnim odnosima uzdržavaju od prijetnje ili upotrebe sile protiv teritorijalnog integriteta ili političke nezavisnosti svake države“, što znači da bi bilo koja intervencija koja je usmjerena protiv suvereniteta jedne države bila nelegalna i nelegitimna. Međutim, razvoj čovječanstva³³⁷ uticao je na razvoj

ostvarujući njegovu plebiscitom izraženu volju i na njoj zasnovanu svoju odluku da se pristupi formiranju Republike srpske Bosne i Hercegovine, na zasjedanju održanom 9. januara 1992. godine donosi Deklaraciju o proglašenju republike srpskog naroda Bosne i Hercegovine), kao ni nakon toga ili do 20.06.1992. godine. SDS je 9. januara 1992. godine "autonomne oblasti" formalno proglasio Srpskom Republikom (kasnije preimenovana u Republiku Srpsku) prije nego što je Skupština Bosne i Hercegovine 25. januara 1992. godine donijela odluku da se održi referendum o nezavisnosti.

³³⁴ Slobodanka Bursać, Pravo na samopredjeljenje naroda, MP 2, 2010, str.291.

³³⁵ Pravo na samopredjeljenje naroda do odcjepljena teritorije suverene države je prema svim navedenim dokumentima moguće samo ukoliko je do promjene granica i narušavanja teritorijalnog integriteta došlo sporazumnom izmjenom granica i mirnim putem.

³³⁶ Referendum o 9. januaru kao danu Republike srpske, kao i referendum o neovisnosti, direktni su ataci na Opći okvirni mirovni sporazum u Bosni i Hercegovini (Dayton, 1995.).

³³⁷ Rimsko carstvo činilo je 355 suverenih i nezavisnih država i državica, nad kojima je car zadržao, samo, nominalni autoritet. Međutim, kada su Rimljani tražili da se Melija pridruži Atini, odnosno da se praktično preda

„novih država“, ali i na promjenu odnosa između ljudi u konfliktima, bilo da je riječ o konfliktima na mikro ili makro nivou. Tačnije, historija ratovanja uči nas pravilima ponašanja za vrijeme rata, ali i međunarodna dokumenta kojim se precizno uređuju odnosi zaraćenih strana (međunarodno humanitarno pravo). Kako znamo, Vestfalskim mirom iz 1648. godine postavljeni su temelji moderne zajednice, ali su sistem i načelo suverenosti bili ugroženi od sila Osovine u Drugom svjetskom ratu (Trojnim paktom iz 1940. godine). Navedeno je komentarisao i Vilson koji je „ograničio univerzalnu primjenu prava na samoopredjeljenje, locirajući ga na teritorije oduzete pomenutim trima državama gubitnicima rata“³³⁸. Međutim, i formalno, značaj suvereniteta potvrđen je ponovo kada su predstavnici svih država učesnica Evropske konferencije o bezbjednosti i saradnji 1990. godine potpisali „Parisku povelju za novu Evropu“, ali su se od tada do danas u svijetu dogodili mnogi agresivni ratovi kojim su zbog „neintervencionizma međunarodne zajednice“ bitno „narušeni“ ili „ograničeni“ suvereniteti međunarodno priznatih država, članica Ujedinjenih naroda, poput Bosne i Hercegovine.

2. TEORIJA „PRAVEDNOG RATA“

Prema načelima prirodnog prava smatrano je da su ratovi za kažnjavanje nepravde i onih koji čine zločine **pravedni ratovi**. U tom kontekstu, glavne etape u razvoju međunarodnog prava su: Vestfalski ugovor (1648), Bečki kongres (1815), Pariski kongres (1856), Berlinski kongres (1878), Haške mirovne konferencije (1899, i 1907), Povelja Lige naroda (1928) i Povelja UN (1945). Teorija pravednog rata je teorija koja najkraće rečeno sadrži moralna pravila ponašanja u ratu (prije, za vrijeme i poslije rata). Prema teoriji „pravednog rata“ jednostrana upotreba vojne sile zabranjena je državi izuzev u samoodbrani. Teorija „pravednog rata“ zaživjela je u vrijeme Rimske imperije, kroz praksu svećenstva antičkog Rima (*fetiles*) koje je odlučivalo o tome da li će i na koji način odreagirati na ispoljavanje neprijateljstva od susjeda. Nakon toga, ova teorija postaje aktuelna u vrijeme Svetog Avgustina u 4. stoljeću koji je smatrao da je rat koji se vodi zbog nanesenog zla i ponovne uspostave mira pravedan rat. Pored Svetog Avgustina, Toma Akvinski, koji se teorijom „pravednog rata“ bavio u 9. stoljeću, smatrao je da je rat pravedan samo ako su ispunjena tri uslova: da ga je proglasio „ovlašteni suveren“ (*auctoritas principis*)³³⁹, da ima pravednu svrhu (*iusta causa*)³⁴⁰, i da postoji ispravna namjera onih koji vode rat (*recta intentio*)³⁴¹ tj. promicanje dobra i izbjegavanje zla³⁴².

ili će biti uništena, Atinjani su izjavili: „Pravda (tj. međunarodno pravo) u ovom svijetu važi samo za one koji su međusobno podjednake snage. Jer moćni uvijek čine ono što mogu, a slabi podnose onoliko koliko moraju.

³³⁸ Nikola B. Radulović (1990), Ljudska prava i nacionalne manjine u međunarodnom javnom pravu i zaštita jugoslovenskih manjina u Albaniji, Zbornik radova sa međunarodnog naučnog skupa održanog na Cetinju 21, 22. i 23. juna 1990. godine

³³⁹ Odluka o proglašenju neposredne ratne opasnosti 1/92, 13/94-189 i Odluka o proglašenju ratnog stanja 7/92-234, 13/94-189 koje je donijelo Predsjedništvo Republike Bosne i Hercegovine 20.06.1992. godine (Sl. Glasnik R BiH br. 7/92-234).

³⁴⁰ Skupština srpskog naroda u Bosni i Hercegovini 9. januara 1992. godine donosi Deklaraciju o proglašenju Republike srpskog naroda Bosni i Hercegovini, a 28. februara Ustav Republike, nakon čega je Vojska Republike Srpske započela etničko čišćenjem teritorija na kojem je živjelo većinsko srpsko stanovništvo ili progon ostalih bosanskohercegovačkih građana sa teritorije „samoproglašene“ Republike srpskog naroda u Bosni i Hercegovini (dokaz – popis stanovništva iz 1991. u komparaciji sa popisom iz 2016.) i Presuda od [26. februara 2007.](#) godine,

Za Huga Grotiusa, kojeg smatraju utemeljiteljem međunarodnog prava, rat je pravedan samo ako se vodi u samoodbrani, radi zaštite vlasništva i kažnjavanja zbog nepravdi učinjenih prema stanovništvu. Prema Grotijusovom određenju, pravedna je ona strana u ratu koja može sa pravom da upotrijebi silu u ratu kako bi se odbranila jer je napadnuta. Budući da je krivica izvor i uzrok postojanja samog rata, ona mu onda prethodi što omogućava da se principijelno lako i jednostavno odredi koja se strana bori za pravednu stvar, tj. kojoj strani pripadaju ratna prava, pa onda i pravo da pobjedi, što znači da bi države prema teoriji pravednog rata morale da odstupe od ovih različitih stavova (sukobljenih strana) i “pravednoj strani” dozvole upotrebu svih sredstava, a ne samo nekih, kako bi ona stvarno mogla i da pobjedi u samoodbrani (zbog embarga na uvoz oružja Bosni i Hercegovini nije dozvoljeno naoružavanje radi samoodbrane čime je onemogućena njena pobjeda u samoodbrani). Međutim, pošto se ratovi vode zbog interesa, među kojima specijalno mjesto ima sloboda (tj. vlastita sloboda), koja predstavlja jedan poseban interes od velike vrijednosti, zbog kojeg odbrana koja ima svojstvo pravednosti nije, kao i kod napada, ono zbog čega se ratuje. Ujedinjeni narodi članom 2. stav 4. svojim članicama naložile su „suzdržavanje od prijetnje silom ili upotrebe sile, sa izuzecima u članu 51. ili kod povrede prava na „individualnu ili kolektivnu samoodbranu“ i člana 42. ili „poduzimanje akcija radi održavanja međunarodnog mira i sigurnosti“ ili „radi uspostave mira“, i to putem sljedećih intervencija: predemokratska intervencija (pružanje vojne pomoći stanovništvu radi ostvarivanja prava na demokraciju), humanitarnu intervenciju (vojna intervencija u drugoj državi radi zaštite temeljnih ljudskih prava) i intervenciju (vojnu) u zaštiti vlastitih građana (slučaj: Bosne i Hercegovine i Ukrajine). Od sva tri modela „dozvoljenog rata“ teoriji pravednog rata najbliže su humanitarne intervencije koje poduzimaju Ujedinjeni narodi radi odbrane država od agresije, ali ako imamo na umu posljednju intervenciju UN-a prema Republici Srbiji zbog odbrane nezavisnosti Republike Kosova ova teorija ili „pravednost“ bi bila dovedena u pitanje, i to posebno ako imamo na umu činjenicu da ista nije bila odobrena u slučaju Bosne i Hercegovine.

Teorija pravednog rata se nalazi i u osnovi savremenog međunarodnog prava i, u skladu s njom, opravdano je ući u rat kada su zadovoljeni izvjesni zahtjevi, od kojih je na prvom mjestu pravedan povod. Odbrana od spoljašnjeg neprijatelja je, recimo, pravedan povod za ulazak u rat, ali u situacijama u kojima država nije u stanju da zaštiti osnovna prava svojih

[Međunarodnog suda pravde](#) koji je presudio da Republika [Srbija](#) ne može biti smatrana odgovornom za genocid počinjen u [Srebrenici](#) od strane snaga (vojnih i paravojnih) [Republike Srpske](#), Presuda generalu Krstiću.

³⁴¹Pripadnici Jugoslavenske narodne armije (JNA) **prvi oružani napad na Bosnu i Hercegovinu izveli su 1. oktobra 1991. godine**, kada su napali, opljačkali, zapalili i do temelja uništili hercegovačka sela Hrasno i Ravno, a ovaj napad pratili su sljedeći incidenti do 6. aprila 1992. godine u Bosni i Hercegovini:

- 1) 1. aprila 1992. u Bijeljini počinju sukobi između Arkanove Srpske garde i Patriotske lige,
- 2) 3. aprila 1992. Srpske snage preuzele su kontrolu nad Banjom Lukom,
- 3) 4. aprila 1992. Arkanova Srpska garda ovladala je Bijeljinom,
- 4) u noći s 4. na 5. april 1992. godine paravojne postrojbe SDS-a izvele su napad na sve policijske stanice u Sarajevu,
- 5) 5. aprila 1992. demonstracije za mir u Sarajevu i ubistvo Suade Dilberović i Olge Sučić kao učesnica u demonstracijama za mir koje su izvršile srpske paravojne snage snajperskim djelovanjem po demonstrantima na Vrbanja mostu u Sarajevu, ali i napad paravojnih jedinica srpske vojske na školu MUP-a na Vracama u Sarajevu.

³⁴² Prema najnovijim istraživanjima u ratu je stradalo 94.000 stanovnika, a raseljeno 1,8 miliona.

16.-17. Decembar/December 2016.

građana, kao što je pravo na život, ili kada, što je još gore, sistematski i masovno krši ova prava za „pravedan rat“ neophodno je da budu ispunjeni dodatni kriterijumi koji moraju biti ispunjeni prije ulaska u rat i to: kriterij proporcionalnosti (*proportionality*) i vjerovatnost uspjeha (*probability of success*).

3. VOJNA INTERVENCIJA U ZAŠTITI VLASTITIH GRAĐANA – SAMOODBRANA BOSNE I HERCEGOVINE

Postoje različiti modeli i prakse mirnog rješavanja međunarodnih sporova, ali i intervencija radi uspostavljanja mira ili okončanja rata. Kada govorimo o praksi mirnog rješavanja sporova izdvojili su se neposredni diplomatski pregovori, dobre usluge, anketne komisije i izmirenje. Neposredni diplomatski pregovori jedan su od najstarijih i najčešće primjenjivanih načina i mogu da budu bilateralni i multilateralni, ali im je zajedničko da se zasnivaju na principu susverene jednakosti i ravnopravnosti strana u sukobu i pronalaženju rješenja razmjenom mišljenja. Dobre usluge podrazumijevaju uključanje jedne ili više strana koje nisu u sporu radi uspostave pregovaračkog odnosa kroz uticaj na strane u sukobu kako bi se došlo do prihvatljivog ili sporazumnog rješenja spora, dok je kod posredovanja riječ o aktivnijem i kvalitetnijem odnosu kroz predlaganje rješenja i savjetovanje strana u sukobu kako bi se pomoglo u rješavanju spora. Anketne komisije se vezuju uz Haške konvencije i bile su u primjeni nakon Prvog svjetskog rata (SAD, Brijanovi ugovori o arbitraži) kada do dogovora nije bilo moguće doći diplomatskim putem formirane su *ad hoc* radi utvrđivanja činjenica koje leže u osnovi sukoba, dok je izmirenje podrazumijevalo formiranje Komsije kojoj se povjerava ispitivanje spora i predlaganje rješenja koja imaju obavezu snagu. Teoretičari i istraživači sjevernoirskog sukoba imaju podijeljena mišljenja o tome je li sukob u Sjevernoj Irskoj stvarno vjerski ili je vjera samo paravan za sukob između protestantske i katoličke zajednice u pogledu niza drugih pitanja, ponajprije političkih i ekonomskih (Bilandžić M., 2004: 140). Ovaj sukob okončan je Sporazumom na Veliki petak (Good Friday Agreement), ali trajno i uspješno rješenje konflikta nije moguće bez poštivanja dogovorenog ovim Sporazumom. Iskustvo Irske, ali i Bosne i Hercegovine, nakon više od dvadset godina od potpisivanja Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini uče nas da je uskraćivanje prava naroda na samoopredjeljenje može da nas povede samo u nove sukobe zbog čega radi odbrane suvereniteta Bosne i Hercegovine treba težiti dogovoru koji će zadovoljiti sve bosanskohercegovačke građane. Međutim, kada ratovi počnu, iako nisu iscrpljeni svi modeli mirnog okončanja konflikta, na njihov ishod moguće je djelovati samo kroz pro-demokratske intervencije, intervencije u zaštiti vlastitih građana i humanitarne intervencije.

Od Džona Mila, kao zagovornika neintervencionizma, do međunarodne društvene solidarnosti u odbrani suvereniteta države odnos prema humanitarnim intervencijama mijenjao se kroz historiju, ali je tumačenje samog pojma ostajalo isto, tako da se danas pod pojmom humanitarne vojne intervencije najčešće podrazumijeva upotreba oružane sile drugih država unutar neke države s ciljem da se okonča masovno kršenje ljudskih prava u toj državi³⁴³. Primjeri Ruande i Bosne i Hercegovine najočigledniji su primjeri neintervencionizma i

³⁴³ Savić, 2007, str.25.

16.-17. Decembar/December 2016.

pasivnosti međunarodne zajednice ili izostanka solidarnosti država članica UN-a u odbrani suvereniteta međunarodno priznate države. Za razmatranje pravne doktrine humanitarne intervencije takođe je značajna Rezolucija 2225 (XXI) Generalne skupštine UN o primjeni deklaracije o nedopustivosti miješanja u unutrašnje poslove država i zaštiti njihove nezavisnosti i suverenosti. Na osnovu navedenog, nameće se zaključak da je osnovni smisao razlikovanja pravednog i nepravednog rata da se kroz princip neintervencije, spriječi primjena oružane sile jedne države nad drugom, jer je država dužna da štiti prirodna prava svojih građana da bi sačuvala legitimitet svoje vlasti. Međutim, Majkl Volzer smatra da se svi pravedni povodi za rat mogu svesti na otpor agresiji ili pravu države na suverenost i nepovredivost teritorije, ali je u slučaju Bosne i Hercegovine jednoj suverenoj i međunarodno priznatoj državi kroz embargo na uvoz oružja uskraćeno pravo na samoodbranu³⁴⁴, a neodobravanjem humanitarne intervencije omogućeno stvaranje „ekskluzivne teritorije za samo jedan bosanskohercegovački narod“, bez prethodnog pokušaja iscrpljivanja različitih modela i načina mirnog okončanja konflikta uz posredovanje međunarodne zajednice (preventivna diplomacija). Rat u Bosni i Hercegovini okončan je vojnim intervencionizmom UN-a³⁴⁵, nakon kojeg je uslijedilo potpisivanje Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, 21. novembra 1995. godine u Daytonu. Na potpisivanje Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini pozvane su sljedeće strane ili države od značaja za mir i to: *“Republika Bosna i Hercegovina, Republika Hrvatska i Savezna Republika Jugoslavija”*³⁴⁶ da se potpisivanjem i prihvatanjem uslova iz ovog Sporazuma obavežu na *“okončanje tragičnog sukoba u regionu”*³⁴⁷ i *“na promociju trajnog mira i stabilnosti u regionu”*³⁴⁸. Dalje u uvodu ovog Sporazuma stoji: *“Primajući k znanju sporazum od 29. augusta 1995. koji ovlašćuje delgaciju Savezne Republike Jugoslavije da u ime Republike Srpske potpiše dijelove mirovnog plana koji se tiče Republike Srpske, uz obavezu da implementira sporazum koji je donesen striktno i posljedično”*³⁴⁹. S tim je, ovim mirovnim sporazumom nametnuta nova državna i teritorijalna organizacija Bosne i Hercegovine prema kojoj Republika Srpska, Federacija Bosne i Hercegovine i Brčko Distrikt imaju posebnu i drugačiju organizaciju vlasti unutar države Bosne i Hercegovine, iako međunarodno-pravni

³⁴⁴ Dr.sci. Alija Muminović članak pod nazivom „OD DISOLUCIJE JUGOSLAVIJE DO MEĐUNARODNOG PRIZNANJA BOSNE I HERCEGOVINE“ – magistarski rad "Uloga arapsko-islamskog svijeta u procesu međunarodnog priznanja Bosne i Hercegovine", Sarajevo:Fakultet političkih nauka, 2008.

1) Ujedinjeni narodi su Republiku Bosnu i Hercegovinu na osnovu Rezolucije Vijeća sigurnosti broj 755 od 20. maja 1992. godine primili u svoje članstvo, kao punopravnu zemlju – članicu 22. maja 1992. godine, ali nisu ukinule nametnuti embargo na uvoz oružja od strane Vijeća sigurnosti.
2) Vijeće sigurnosti UN-a u periodu od 25. 9. 1991. godine do 12. 7. 1995. godine donijelo je 73. rezolucije i niz predsjedničkih saopćenja vezanih za Bosnu i Hercegovinu, a najvažnije od njih su svakako one rezolucije koje se tiču prijema Republike Bosne i Hercegovine u UN rezolucija 755 (1992.), potom rezolucija o povlačenju[47] JNA sa prostora Republike Bosne i Hercegovine 752 (1992.), zatim uvođenja sankcija prema tzv. SR Jugoslaviji 757 (1992.), odbijanje automatskog članstva tzv. SR Jugoslavije u UN-u 777 (1992.), zabrana vojnih letova iznad Bosne i Hercegovine 781 (1992.), Odluka o formiranju Međunarodnog suda za ratne zločine u bivšoj Jugoslaviji 808.

³⁴⁵ Bombardiranje srpskih položaja u okolini Sarajeva 30. avgusta 1995. godine.

³⁴⁶ Opći okvirni sporazum za mir u Bosni i Hercegovini (Dayton, 1995)

³⁴⁷ Isto

³⁴⁸ Isto

³⁴⁹ Isto

16.-17. Decembar/December 2016.

subjektivitet ili priznanje ima samo država Bosna i Hercegovina³⁵⁰. Nažalost, iskustvo Bosne i Hercegovine dokazuje da kada je kolektivno samoopredjeljenje (pravo naroda) potaknuto ekstremnim nacionalizmom, ono gubi svoju jasnu vezu sa zaštitom ljudskih prava, jer nacije u takvim slučajevima preuzimaju ovlaštenje da žrtvuju pojedince ili narode, predstavljajući to kao svoje **pravo na samoopredjeljenje**. Zbog toga je jačanje suvereniteta Bosne i Hercegovine moguće postići samo kroz jačanje demokratije (ili raspisivanjem referenduma na kojim će svi građani na cjelokupnoj teritoriji Bosne i Hercegovine izraziti svoju volju za promjenu Aneksa 4 ili donošenje novog Ustava Bosne i Hercegovine), ali i kroz djelovanje Ustavnog suda Bosne i Hercegovine tako da se »osposobe državne službe i uredi da prate donošenje zakona u entitetima koje bi ovlaštenim pokretačima postupka davale prijedloge za pokretanje postupaka za utvrđivanje ustavnosti entitetskih zakona« (Ibrahimagić, 2005: 257). Osim toga, neophodno je da odluke Ustavnog suda Bosne i Hercegovine budu izvršive na teritoriji cijele države (Ibrahimagić, 2005:258), što potvrđuje i profesor Zgodić, koji se također zalaže za stroge kazne za nepoštivanje odluka Ustavnog suda Bosne i Hercegovine (Zgodić, 2005: 79).

4. UMJESTO ZAKLJUČKA

Državni suverenitet implicira odgovornost vlasnika suvereniteta tj. države da zaštiti svoje stanovnike i obezbijedi poželjni nivo sigurnosti u vanrednim situacijama i stanjima. Prema vojnim teorijama, odnos vojnih snaga i okončanje rata su neraskidivo povezani, jer pregovaračka pozicija neke države na kraju rata ima bitno više izgleda da ostvari uspjeh ako je njena vojna pozicija snažna u usporedbi sa pozicijom njenog protivnika. Međudržavni ratovi u novijoj historiji zvanično se završavaju potpisivanjem mirovnog sporazuma, kojim se reguliraju poslijeratni međusobni odnosi država koje su učestvovala u ratu i njima se uređuju sva važna pitanja vezana za protekli rat i njegove posljedice kao što su: teritorijalna pitanja, pitanje plaćanja ratne odštete, restitucije, uspostave predratnih međunarodnih ugovora, demilitarizacije određenih područja i slično. Međutim, mirovnim sporazumom može se regulirati i formiranje novih država kao što je bio slučaj sa Versajskim (Versailles) mirovnim ugovorom iz 1919. godine kojim su priznate Kraljevina SHS, Poljska i Čehoslovačka. Dakle, rat u Bosni i Hercegovini (ili rat protiv Republike Bosne i Hercegovine) dokazuje da je sila pokretač međunarodnih odnosa i da zajedno sa moći odlučuje o konačnom ishodu konflikta i pravdi za žrtve. Savjet bezbjednosti UN-a sa Rezolucijom 780 od 06. 10. 1992. godine osnovao je komisiju pod nazivom "Komisija stručnjaka za ispitivanje i analizu informacija s obzirom na donošenje zaključaka Generalnog sekretara o dokazima teških povreda Ženevskih konvencija i drugih povreda međunarodnog prava počinjenog na području bivše Jugoslavije" tzv. Bassiunijevu komisiju. Ova Komisija, završni izvještaj podnijela je u aprilu 1994. godine Generalnom sekretaru UN-a, a njene aktivnosti bile su osnov za osnivanje Haškog tribunala Rezolucijom 827 od 25. 05. 1993. godine (Međunarodni tribunal za gonjenje lica koja su odgovorna za teške povrede međunarodnog humanitarnog prava na području bivše Jugoslavije od 1991. godine). Prema tome, teorija pravednog rata ne može dati opravdanje za

³⁵⁰ Bosna i Hercegovina je priznata članica Organizacije Ujedinjenih naroda od 06.04.1992. godine, kao nezavisna država, koja je nastavila svoje pravno postojanje u već postojećim, međunarodno priznatim granicama i tim postala 177 članicom Ujedinjenih naroda, a njen državni kontinuitet potvrđen je članom I tačka 1. Ustava Bosne i Hercegovine.

rat, ali politike i političari koje narode u ratove vode moraju imati jasne procjene ishoda rata i vjerovatnosti uspjeha, jer loše procjene karakteristika su neodgovorne politike, a ishodi rata povlače političku odgovornost, a time i propast (ili nestanak sa političke scene) za ove političare i politike.

Dejtonski mirovni sporazum omogućio je prestanak ratnih sukoba, a njegovim potpisivanjem zaraćene strane prihvatile su rezultat rata (predstavnici Bosne i Hercegovine postojanje Republike Srpske kao posebnog entiteta u Bosni i Hercegovini, i Federacije kao zajedničkog entiteta u kojem žive svi narodi, ali ekskluzivna prava naroda dijele Bošnjaci i Hrvati u deset kantona Federacije). Nažalost, vrijeme kao najbolji sudija dvadeset godina nakon potpisivanja Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini (Dayton, 1995.) pokazuje da je ovim mirovnim sporazumom uspostavljen **nepravedan mir** koji u budućnosti može proizvoditi nove ratove. Radi očuvanja mira u budućnosti moramo se vratiti poštivanju ljudskih prava i sloboda, ali i dogovorenog ovim mirovnim sporazumom, jer u sukobljavanju pravednosti rata provedenog u samoodbrani (ili radi odbrane suvereniteta i drugih naroda) sa pravom naroda na slobodu u okviru koje je i pravo naroda na samoopredjeljenje pobjeđuju jači, a ne pravedniji (iskustvo Bosne i Hercegovine). Mir, kao stanje koje treba da traje, mora da se brani kako bi bio sačuvan, a narušavanje mira kroz neprovođenje mirovnog sporazuma, ili kršenje dogovorenog, ugrožavajuće je međunarodnog mira i sigurnosti, koje će rezultirati nizom međunarodnih sankcija protiv prekršitelja mirovnog sporazuma.

Na kraju, da se osvrnemo na moralnu dimenziju pobjede u ratu koja pobjedniku nameće veći nivo odgovornosti koji treba da obuhvati institucije demokratije, vladavinu prava, socijalne pravde, ali i kroz mjere prevencije konflikta/rata koje treba da se predstave kroz izgradnju strategije mira kao mjere za smanjenje konfliktnog potencijala. Institucionalni i ustavni aranžmani dogovoreni voljom političkih predstavnika naroda u okviru strategije za izgradnju mira zajedno sa kulturnim obrascem i razvojem ekonomije stvoriti će osnov za očuvanje mira i razvoj države. Upravo zbog toga naše opredjeljenje treba da je jasno i zasnovano na demokratskim načelima u kontekstu svega dogovorenog, a nerealiziranog, iz Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, sa iskazanim inicijativama i aktivnostima u okviru strategije za izgradnju mira koja će ojačati vladavinu prava i ekonomski razvoj naše države.

Stabilan mir moguće je postići smo kroz javno iskazano zadovoljstvo „zaraćenih strana“ sa mirovnim sporazumom, intenzivnu institucionalnu saradnju u okviru zajedničkih institucija i organizacija, zastupanje i realizaciju zajedničkih ciljeva i interesa, ali i kroz obrazovanje, zajedničke javne događaje i nastupe kojim jačamo zajednički identitet (pripadnost državi).

5. LITERATURA

- [1] Babić, J. (1995/2015), „Etika rata i „teorija pravednog rata““, Biblioteka srpske kulture: Projekt Rastko.
- [2] Bilandžić M.(2004), Sjeverna Irska između rata i mira, Politička misao Vol XLI, (2004.), br. 2, str. 135–160
- [3] Bursać, S. (2010), Pravo na samopredjeljenje naroda, MP 2, 2010, Vol. LXII, br. 2, str. 276-313.

XIV MEĐUNARODNA KONFERENCIJA
KORPORATIVNA SIGURNOST U BiH I ZEMLJAMA ZAPADNOG BALKANA
SA EKONOMSKOG, PRAVNOG I KOMUNIKOLOŠKOG ASPEKTA
XIV INTERNATIONAL CONFERENCE
CORPORATE SECURITY IN B&H AND THE WESTERN BALKAN COUNTRIES
FROM ECONOMIC, LEGAL AND COMMUNICATION ASPECT

16.-17. Decembar/December 2016.

- [4] Grotius, H. (1901/1646), „De iure belli ac pacis, bk. III, Ch. I, III: „Treće pravilo“; navedeno iz G. M. Reichberg, H. Syse, E. Begby, eds., *The Ethics of War: Classic and Contemporary Readings*.
- [5] Ibrahimagić, O. (2005), Dayton=Bosna u Evropi, Pravna suština Daytona, Sarajevo: Vijeće Kongresa bošnjačkih intelektualaca.
- [6] Matić D. i R. Mikac (2010), Humanitarni intervencionizam: etička, pravna i sigurnosna pitanja u 21. stoljeću, *Polemos* br.13.
- [7] dostupno na: <https://www.google.hrcak.srce.hr/file/96424>
- [8] Muminović, A. (2008), Uloga arapsko-islamskog svijeta u procesu međunarodnog priznanja Bosne i Hercegovine, Sarajevo: Fakultet političkih nauka.
- [9] Nikola B. Radulović (1990), Ljudska prava i nacionalne manjine u međunarodnom javnom pravu i zaštita jugoslovenskih manjina u Albaniji, Zbornik radova sa međunarodnog naučnog skupa održanog na Cetinju 21, 22. i 23. juna 1990. godine
- [10] Vasović, V. (2004), Legitimnost, legalnost i civilno društvo, u: *Između autoritarizma i demokratije*, knjiga 2, Beograd: Civilno društvo i politička kultura, CEDET.
- [11] Zgodić Esad (1999), Ideologija nacionalnog mesijanstva, Sarajevo: Vijeće Kongresa bošnjačkih intelektualaca.